

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

עשה עמי אות לטובה

אלה פקודי המשכון משכון העדת (לה, כא)

בספר "תולדות יצחק" שחבר רבי יצחק קארו זצ"ל, מובא מדרש פליאה: "אלה פקודי המשכון משכון העדת" - זהו שאמר הכתוב (תהלים פו, יז) 'עשה עמי אות לטובה, וכמה דאת אמרת (בראשית ד, טו) 'וישם ה' לסקן אותי'.

דברי המדרש תמוהים ביותר, שכן על פניו אין קשר כלל בין המשכון לבקשת דוד מהקב"ה שיעשה עמו אות לטובה, ולא את ששם הקב"ה במצחו של קין לאחר שאמר לו שיהיה נע ונד בארץ. באר רבי יהודה אריה קליין זצ"ל בספרו "קול יהודה":

על הפסוק (לה, כא) "אלה פקודי המשכון משכון העדת", פרש רש"י: "המשכון משכון - שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכון בשני חרבניו על עונותיהן של ישראל". מהו החלוק בין משכון למשכון? האות ו'!

כמו כן מובא בזהר הקדוש (תקוני זתר קיח ע"ב) שהאות שהקב"ה שם במצחו של קין היה האות ו', ולפיכך בתחלה מזכרת המלה "נד" בלא ו', ואלו אחר כך מזכר ששון ו' שב בארץ "נד", דהיינו שהתוספה לו האות ו', והיא שהגנה עליו.

על כך אמר דוד המלך: "עשה עמי אות לטובה" - הוא בקש שהאות ו' תשאר "אות לטובה", ושלמלה "משכון" לא תתוסף האות ו' שתלמד על הפיכתו ל"משכון" על עונות ישראל.

עוד הוא מתרץ: האות ו' באה לרמז על חבור, כמו שנאמר (שמות לח, כח) "ויום לעמודים", שווי העמודים הם המחברים את העמודים.

בהריגת הבל אחיו, גרם קין לפרוד, ולפיכך שם לו הקב"ה את האות ו' במצחו, לומר לו: שכשם שהאות ו' מורה על חבור, כך צריכה להיות אחדות בין אחים.

עם ישראל לא שמו לבם לכך, ובמקום לנהוג באחדות זה עם זה, כמו שנאמר (תהלים קלג, א) "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", שררה ביניהם שנאת חנם, עד שהיא היתה הגורם לחרבן הבית השני ולגלות הנמשכת עד ימינו אנו, כמבאר בגמרא (יומא ט ע"ב).

על כך בקש דוד המלך: "עשה עמי אות לטובה" - עשה שיעם ישראל יחיו מוסר מסון וילמדו על חשיבות האחדות, וכך יהיה ביניהם ו' החבור ובית המקדש לא יחרב.

תרוץ נוסף: דוד המלך חשש שאם, חלילה, יחרב בית המקדש ועם ישראל ילכו לגלות, הגויים ירמסו אותם ויתעללו בהם.

על כך מבקש דוד המלך: "עשה עמי אות לטובה" - כמו שהקב"ה שם לסקן כאשר היה במצב של "נע ונד" אות כדי להגן עליו, כך אם המשכון יהפך למשכון בעוונותיהם של ישראל ויחרב, הקב"ה יתן לבני ישראל אות שתגן עליהם בגלותם מדיפות הגויים.

(רבי אריה יודלביץ' שליט"א - נאה דורש)

אל תאמין בעצמך עד יום מותך

יראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה על פניו (לו, לה)

כתב מהרש"ם: בתחלה, כשיירד משה מן ההר, היו ישראל יראים מגשת אליו, ואז הניח על פניו את המסוה. בשעה שלמדם תורה - לא היה מסוה על פניו, ואחר כך, כשסיימו ללמד, שוב היו יראים מגשת אליו, ושוב היה צריך להניח על פניו מסוה. וצריך להבין מדוע לא הניח את המסוה גם בשעת הלמוד?

יש מפרשים, שבשעה שלומדים תורה אי אפשר שיהיה מסוה על פני הצדיק, משום שצריך לקיים "והיו עיניך ראות את מוריך" (ישעיהו ל, ט) וכמו שכתב רש"י שהרבה לומדים לומדים מן הרב על ידי ראית פניו בשעה שלמד תורה, ומלשון הפסוק משמע שזה היה דבר ההוה והרגיל: "ואחרי כן נגשו... ויתן על פניו מסוה", ותמיד היתה ההתנהגות כן.

ובאר מהרש"ם דבר נפלא: משה רבנו בעצמו לא ידע שקרנו פניו, ולכן היה לומד עם בני ישראל תמיד בלי מסוה. ואף שאמול יראו מגשת אליו ואמרו לו שקרן עור פניו - לא היה מבין שיש לזה שיכות שגם היום יקרנו פניו, וכמו ששינונו באבות (ב, ד): "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", ומכאן למדוהו חז"ל.

וכעין המבאר במדרש על "ויקרא", שבכל קריאה היה משה רבנו מתפלא, היתכן שקורא לי השם יתברך? וכמו כן, בכל יום היה מתפלא ששוב קרן עור פניו, ולא כמו אותו האיש שידע שבכל מקום נותנים לו 'ששי', וכשסמיים קריאה ד'חמישי' הוא כבר מסדר הגארטל כראוי, שיהיה מוכן לעלות ל'ששי'... אבל משה רבנו לא ידע באמת ששוב קרן עור פניו, עוד יום ועוד יום, ולכן לא הניח המסוה תחלה. ורק לאחר הלמוד, שראה שיראו מגשת אליו, היה שוב לוקח המסוה. זהו שפרש רש"י שזה היה דבר ההוה, שבכל יום ויום הצריך לכך, שלא היתה לו שום השגה שמגיעה לו איזושהי מדרגה, לא בלבד ולא בראשו ולא בכליותיו הקדושים. ולא היתה לו שום הוה אמינא שיקרנו פניו היום אף שקרנו אתמול, ומה פתאום ללבש מסוה סתם, וכי פורים היום?

רק לאחר השעור, כשראה שיראו מגשת אליו, היה מתפעל כל יום מקדש, כמו בפעם הראשונה. כי "חוקת צדיק לא אמרינו", ואפלו היה צדיק שמונים שנה - אינו מחזק להיות צדיק, גם הבעל שם טוב הקדוש זיע"א היה מתירא בכל יום שלא יפול לשאול תחתית ברגע כמימרא, רחמנא לצלן.

וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ומכאן למדו חז"ל ש"אל תאמין בעצמך עד יום מותך".

(רבי מנשה ישראל רייזמן שליט"א - נאה דורש)

כל ילד הוא יהלום

אדם פטרה וברקת הטור האחד (ל"ט, י)

שמעתי ספור מדהים בשם הרב וקסמן שליט"א, ראש ישיבת 'מאור יצחק', וכך הוא ספר:

באחת השנים, בצעירותי, כשלמדתי בחידר, המלמד היה יהודי הונגרי, נצול שואה, שעבר את התפת הגרמנית בשנת תש"ד. אנחנו היינו קבוצה של ילדים שובבים מאד, וכשעברנו את הסו האדם היינו רואים שהוא ממלמל מלים מזרות... זה היה נשמע כמו קללות בהונגרית... זה חזר על עצמו כל אימת שהיינו משתוללים.

בסוף השנה, כשבאנו להפריד ממנו ולהגיד לו תודה רבה, אחד התלמידים אָרַז אִמְץ וְשָׂאֵל אוֹתוֹ: "מה הם הדברים האלה בהונגרית שהרב היה ממלמל לעצמו בשעה שהשתוללנו?"

נענה המלמד ואמר: "לא היו אלו מלים בהונגרית. אמרתי את שמות אבני החשן, כפי שמתרגם אותם האונקלוס: 'סמקון ורקון וברקו, אזורגדיו שבזיו וסבהלום, סנברי סרקניא ועין עגלא, כרום ימא ובורלא ופנטרי'. אמרתי לעצמי: אמנם אתם מאד

מרגיזים אותי, מכעיסים אותי, אבל כל ילד הוא יהלום! גם אם ילד משתולל סוף סוף הוא אבן מאבני החשן! הילד הזה הוא אדם, השני פסדה והשלישי ברקת. נכון, עכשיו הוא משתולל, אבל בהמשך החיים הוא ינוט את עצמו, ואת כל האנרגיות שלו הוא ינצל לדברים טובים. ההתנהגות שלו היא חיצונית בלבד, אבל בפנימיות שלו הוא יהלום נוצץ. בצורה הזאת הצלחתי להרגיע את עצמי".

(רבי יעקב שיש שליט"א - נאה דורש)

תקנות מפני דרכי שלום

ויביאו את המשכון אל משה (לש, לג)

במדרש תנחומא כותב על פסוק זה: "ילמדנו רבנו כמה דברים תקנו מפני דרכי שלום, כך שנו רבותינו אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום: כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום." לכתחלה, תלמיד חכם צריך היה לעלות ראשון, אך מפני דרכי שלום קבעו שכהן יקרא ראשון וכו'.

מה הקשר בין המדרש לפסוק?

עוד שואל המהרי"ל דיסקין: משה רבנו, שהיה עניו מכל אדם, מדוע הסרים את בעלי המלאכה להביא לפניו את המשכון, שהיה משא כבד מאד?

ומתיר: אם משה רבנו היה הולך לראות את המשכון, היה עליו להתחיל לראות מעשי ידיו של בעל המלאכה אחד, והאחרים היו נעלבים, משום שהשאיר אותם לסוף. משה רבנו הורה להביא את המשכון אליו, ואז יוצר באופן טבעי תור, כי בעל המלאכה שבא ראשון יעמוד ראשון, ואף אחד לא יפגע.

מכאן מובן הקשר של הפסוק למדרש: משה אמר להביא לפניו את המשכון משום דרכי שלום, ומוסיף המדרש ואומר: "ילמדנו רבנו כמה דברים תקנו מפני דרכי שלום..."

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוק האור)

חדש אשר בו ישועות מקיפות

בפיוט הנאמר ביוצרות של פרשת החדש, נקרא חדש ניסן - "חדש אשר בו ישועות מקיפות". מפרשים רבים עמלו לפרש משפט זה. יש שפרשו שחדש ניסן נמצא בין חדש אדר לפניו וחדש איר לאחריו, וכיון שראשי התבות של חדש אדר הן אני ה' רופאך, וגם ראשי התבות של חדש איר הן אני ה' רופאך, נמצא ששני החדשים המקיפים את חדש ניסן הם חדשים של ישועות.

השם משמואל מביא פרוש נוסף בשם האדמו"ר מגור בעל ה"חדושי הרי"ם":

אדם בא למנהל בנק ואומר: "אני רוצה מאה אלף דולר הלוואה". שואל מנהל הבנק: "יש לך בטחונות לתת לי תמורת ההלוואה?"

"לא, אין לי כל בטחונות", עונה האדם.

"מצטער מאד", אומר מנהל הבנק. "בלי בטחונות איני יכול לתת לך מאימה".

הדבר ברור ומובן מאליו. מדוע שיתן לו סכום כלשהו ללא כל בטחונות? הוא ככל לא מכיר אותו!

אומר הפיטון: באשר אדם בא לבקש ישועה מהקב"ה, הקב"ה שואל אותו: יש לך אשראי בשמים? על בסיס מה אפשר לתת לך את בקשתך? אך בחדש ניסן יש הנהגה אחרת. "החדש אשר בו ישועות מקיפות!"

כשהקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים, הם היו במצב של "ואת ערם ועריה" (יחזקאל טו, ז), ללא כל מצוות בידם, כשהם שקועים במ"ט שערי סמאה.

משה רבנו בא להודיע לעם ישראל על הגאולה, והם אמרו לו: איך יגאל אותנו הקב"ה? הרי כל ארץ מצרים מלאה עבודה זרה שלנו! ואכן חז"ל (מדרש תהלים מזמור קז) אומרים שעם ישראל במצרים היו כה דבוקים במצרים ובתועבותיהם, עד שהם היו כעבר הנתון במעי הבהמה, וכפי שהרועה שולח את ידו למעי הבהמה ומוציא את העבר, כך הקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים.

אמר לו הקב"ה: לך אמר להם: "משכו וקחו לכם צאן

למשפחתיתכם ושחטו הפסח" (שמות יב, כא). דרשו חז"ל (מכילתא שם): "משכו ידיכם מעבודה זרה והדבקו במצוות". ברגע האחרון נתן להם הקב"ה שתי מצוות - דם פסח ודם מילה, ורק מכוחם יצאו ממצרים.

אך לא רק במצרים לא היו להם כל זכויות. מובא בחז"ל (ילקוט ש"ש שמות רמז רלד), שגם כאשר עברו ישראל את ים סוף, טען עוף, השר של מצרים, לפני הקב"ה: מה נשתנו אלו מאלו? הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה!

אבל הקב"ה לא התחשב כלל בכך שאין בידינו זכויות, ונתן לנו ישועה 'בהקפה', על סמך התחייבותנו שבעוד חמשים יום נקבל את התורה. אומר הפיטון: חדש ניסן הוא "החדש אשר בו ישועות מקיפות". בחדש זה אפשר לקבל ישועות בהקפה. אדם שזקוק לישועה גשמית או רוחנית - יכול לבקש אותה בחדש הזה על אף שאין בידו זכויות, ולקבל אותה על חשבון הקבלות שיקבל על עצמו מכאן ולהבא.

כמה צריכים אנו לנצל את הימים הגדולים של חדש ניסן!

(רבי ברוך רוזנבלום שליט"א - הגדת נעיומת יאמרו)

חדש ניסן

האדמו"ר רבי יצחק מבוהוש באר באופן נפלא, מדוע נקרא חדש זה חדש "ניסן", ואם נקרא כך על שם הנסים שארעו בו, יש לקרא לו "נס" או "נסים", אך למה "ניסן"?

והנה על הפסוק בפרשת וילך (דברים ל, יב-ג): "כי המצוה הזאת... לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויסקה לנו וישמענו אותה ונעשנה, ולא מעבר לים היא", אמרו חז"ל (ערובין נה, א): "ולא מעבר לים היא - לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים" - התורה לא נמצאת אצל סוחרים ואצל התגרים.

וקשה לכאורה, שהרי ידוע על הרבה גדולי תורה שעסקו במסחר למחיתם, כגון בעל ה'חיי אדם' שהיה סוחר, ומדי שנה היה נוסע ליריד, ועם כל זאת היה תלמיד חכם עצום, וגם בדור האחרון, הרב מטשביבין, רבי דב בעריש וידנפולד זצ"ל, רק בגיל מבוגר יותר, כשירד מנכסיו, נאלץ לקבל על עצמו את על הרבנות, אבל עד אז היה סוחר, ועם כל זאת היה מגדולי אדירי התורה.

מהי, איפא, כונת חז"ל שאת התורה הקדושה "לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים"?

התשובה היא, שהנה בפסוק כתוב: "כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו וחדלת מעוב לו, עוב תעזב עמו" (שמות כג, ה) - אם אדם רואה את חמור שזנאו רובץ תחת משאו, הוא חייב לעזר לו לפרק ולטעון. ואמרו חכמים בגמרא (בבא מציעא לג, א) שכל זה בתנאי שהוא רובץ, אבל אם הוא רבץ - הרי שפסוים מלעזר לבעליו.

מה ההבדל בין רובץ לרבץ?

רובץ הכונה שקרה פעם אחת שהוא רבץ תחת משאו, ואז מצוה לעזר לו. אבל רבץ הוא חמור שכבר תש כחו, הוא כל היום רובץ. במצב כזה אין מצוה לעזר לבעליו, אלא אומרים לו להחליף חמור.

מעשה מדיקת היטב לשון רש"י שלא תמצא את התורה בסחרנים, ולא כתב סוחרים, כי אכן סוחר יכול להיות תלמיד חכם. הוא צריך פרנסה, ולכן הוא נוסע ליריד לעשות מסחר, אבל הוא עושה את מלאכתו עראי ואת תורתו קבע, ואז שני הדברים מתקיימים בידו, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לה, ב) על דורות הראשונים. אבל "סחרן" הוא יהודי שכלו שקוע במסחרו. כשהוא אוכל הוא סוחר, כשהוא שותה הוא סוחר, כשהוא ישן הוא חולם על המסחר, הוא כל הזמן סוחר. אצלו לא תמצא תורה! לפי זה באר רבי ישראל מרוזין את נסח התפלה ביום כפור: "כי אתה סלחן לישראל, ומחלן לשבטי ישראל בכל דור ודור" - אתה, רבוננו של עולם, לא סולח ומחל באופן חד פעמי, אלא סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישראל בכל דור ודור, פעלה מתמשכת.

[ואגב אורחא: לפי זה "למדן" הוא לא דוקא זה שידוע להתפלפל ולהתנצח בלמוד, אלא זה שלומד כל הזמן!].

מעשה, אמר האדמו"ר מבוהוש, נבין היטב מפני מה נקרא חדש זה חדש ניסן, כי הנסים לא התרחשו רק פעם אחת ותו לא. זהו החדש שבו נגאלו ועתידים להגאל, והרבה ישועות נעשו ויעשו בו. לכן הוא אינו נקרא "נסים" אלא "ניסן" - חדש שהנסים ממשיכים להתרחש בו בכל עת ובכל שעה.

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוק האור)